

ХРОНІКА

УДК: 579:001:477.43/.44

ПАЛІЙ ГОРДІЙ КІНДРАТОВИЧ - ФУНДАТОР НАУКОВОЇ ШКОЛИ ПОДІЛЬСЬКИХ МІКРОБІОЛОГІВ

Ковальчук В. П., Назарчук О. А.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

Відповідальний за листування:
e-mail: nazarchukoa@gmail.com

Статтю отримано 01 листопада 2019 р.; прийнято до друку 02 грудня 2019 р.

Пам'яті вчителя - видатного вченого-мікробіолога

Кожна людина унікальна, її доля і життєвий шлях неповторні. Але є особистості, чиї імена золотими літерами вписані у нескінченну книгу вітчизняної історії. Цих людей ми згадуємо з пошаною і вдячністю, адже їх великі діла сприяли покращенню життя людства. Такі особистості зробили за життя крок уперед до кращого майбутнього та вплинули на свідомість сучасників. Різними були напрямки їх діяльності: медицина, освіта, технічний прогрес. Кожен мріє зробити в житті щось важливе і значне. Але є люди, які не замислюються про такі речі, а щоденно працюють по краплині накопичують результат, який в підсумку і стає чимось вагомим.

Палій Гордій Кіндратович - мікробіолог, видатний вчений, заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор чиї здобутки без перебільшення відкрили нові сторінки сучасної вітчизняної науки в боротьбі зі збудниками інфекційних хвороб.

Палій Гордій Кіндратович народився 9 серпня 1936 р. у багатодітній сім'ї в селі Лотівка Шепетівського району Хмельницької області. На його долю випало важке дитинство, оскільки як і його ровесники - був дитиною воєнного часу. Після навчання на фельдшерському відділенні Рівненського медичного училища в червні 1955 р., Г. К. Палій був направлений завідувати фельдшерсько-акушерським пунктом у с. Мала, в цьому ж році був призваний на строкову службу до лав Радянської армії. Відразу після військової служби вступив на лікувальний факультет до Чернівецького медичного інституту (1958 р.). Здобувши фах лікаря, присвятив своє життя її величності науці. Крокуючи по життю, вчений розпочав свої наукові поступки з наукової роботи на кафедрі мікробіології своєї "Alma mater", де пройшов усі щаблі професійного становлення від старшого лаборанта, асистента, доцента до завідувача кафедри (1964-1976 рр.). Саме на посаді завідувача кафедри проявився природний талант організатора, який вчений втілював у подальшому як завідувач кафедри мікробіології, вірусології та імунології Вінницького національного медичного університету (ВНМУ) ім. М. І. Пирогова з 1976 р., пропрацювавши на цій посаді понад 40 років. Окрім організаторської майстерності варто відзначити природжену дипломатичність особистості Гордія Кіндратовича, завдяки якій понад тридцять років представляв інтереси ВНМУ ім. М. І. Пирогова на міжнародній арені, працюючи пророк-

тором з міжнародних зв'язків.

Справжній геній вченого розкрився у його фундаментальних наукових дослідженнях. Професора Г. К. Палія без обмовок слід вважати спадкоємцем і продовжувачем наукових ідей І. Земельвейса, Дж. Лістера, П. Ерліха, Г. Домагга. Наукові роботи вченого присвячені дослідженню нових засобів боротьби з хвороботворними мікроорганізмами. Йому належать значні наукові здобутки в галузі антисептики, хіміотерапії інфекційних захворювань. З ім'ям Гордія Кіндратовича Палія, пов'язана епоха визначних досягнень у розробці нового високоефективного антисептичного засобу на основі четвертинних амонієвих сполук та цілої низки лікарських препаратів на його основі, які побачили світ і були широко впроваджені в практичну медицину незалежної України.

Науковий напрям, започаткований вченим ще в Чернівецькому медичному інституті і продовжено у ВНМУ ім. М. І. Пирогова, став фундаментом для формування чи не найпершої мікробіологічної школи сучасної вітчизняної науки часів незалежної України. Розвиток досліджень з антисептики призвів до цікавих та важливих теоретичних узагальнень про закономірності формування збудниками інфекцій резистентності до антибіотиків, антисептиків, дезінфектантів; про принципи та особливості антисептикопрофілактики та антисептикотерапії інфекційних захворювань; механізми дії антисептичних засобів на мікроорганізми, вплив протимікробних препаратів на мікробні клітини та їх взаємодію зі структурами еукаріотичної клітини.

Результати багаторічних досліджень професора Г. К. Палія та його учнів завершилися розробкою і впровадженням у медичну практику оригінального вітчизняного лікарського антисептичного препарату декаметоксину, який не має аналогів в Україні та за кордоном. Важливе значення мають дослідження мікробіологічної наукової школи Г. К. Палія, в результаті яких було вивчено високоефективні підходи до стерилізації шовних, перев'язувальних матеріалів, шкіри рук медичних працівників із використанням нових сучасних антисептиків; розроблено унікальні оригінальні антимікробні композиції на основі антисептиків і адгезивів і методи імпрегнації матеріалів медичного призначення з метою надання їм антимікробних властивостей пролонгованої дії.

Серед наукових інтересів вченого важливим науко-

вим напрямом стало всебічне дослідження впливу антисептиків на біологічні властивості мікроорганізмів, що дозволило впровадити їх широке застосування в практику профілактичної і клінічної медицини. Проведені багатопланові різнобічні дослідження антибіотиків, близько 170 нових антисептиків, які відносять до 8 нових хімічних груп, дозволили довести, що антисептики підвищують чутливість мікроорганізмів до антибіотиків і підвищують ефективність антибіотикотерапії хворих. Підсумком фундаментальних досліджень стало створення реєстру нових біологічно активних синтетичних речовин, вивчено фізико-хімічні, протимікробні властивості широкого спектру сполук з потенційною придатністю для розробки лікарських антисептичних препаратів нового покоління.

Науковий доробок вченого без перебільшення має загальнонаціональне значення, адже в часи становлення молодого незалежної України під керівництвом заслуженого діяча науки і техніки професора Г. К. Палія було розроблено рецептури низки лікарських протимікробних препаратів (амосепт, антифунгін, асперсепт, горостен, декасан, десептол, офтадек, отосан, отоцид, палісан, палісепт, риносепт, септефріл, тріхосепт), а також противірусний ін'єкційний рекомбінантний @2-інтерферон (віаферон), вітчизняний сорбент полісорб, один промисловий штам пропіонової палички Шермана та ін. Під керівництвом і за участі Г. К. Палія проведено доклінічне вивчення ефективності цих препаратів, організовано проведення клінічних випробувань у клініках Москви, Ленінграду, Києва та інших міст колишнього СРСР, створено і затверджено Міністерством охорони здоров'я України аналітичну нормативну документацію, на основі якої фармацевтична промисловість нашої країни виготовляє і поставляє на фармацевтичний ринок препарати декаметоксин®, декасан®, горостен®, антифунгін®, аурісан®, офтадек, септефріл та ін. Висока клінічна ефективність розроблених очолюваним Г. К. Палієм колективом лікарських препаратів визнана науковцями-клініцистами та практичними лікарями.

У результаті багаторічної плідної наукової роботи проф. Г. К. Палієм було одержано 71 патент на винаходи та корисні моделі. Г. К. Палій є автором понад 300 наукових праць, 6 монографій, які опубліковані у вітчизняній та зарубіжній періодиці. За його співавторством видано фундаментальний підручник "Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія" за редакцією заслуженого діяча науки і техніки України академіка Національної Академії Наук України та академіка Національної Академії Медичних Наук України Володимира Павловича Широбокова. Підручник, виданий у 2011, 2015, 2019 рр. українською, російською, англійською мовами, рекомендовано Міністерством освіти і науки України та Міністерством охорони здоров'я України для студентів медичних закладів вищої освіти і користується великою популярністю та попитом.

Впродовж професійного шляху Гордій Кіндратович, як справжній науковець, на перетині наукових інтересів завжди виявляв відкритість до взаємної співпраці із відомими вченими нашої держави. Так, разом із вченими Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича вперше було проведено дослідження антисептичних властивостей препаратів різних хімічних груп (проф. Г. Т. Пілюгін). Плідною виявилася співпраця Г. К. Палія з вченими національного університету ім. Т. Г. Шевченка (академік НАН України В. В. Скопенко), у результаті якої вперше описано антимікробні препарати серед органічних сполук, що містять залізо, мідь та інші метали. У науковій співдружності з науковцями національного технічного університету (Д. А. Писаненко), Інституту органічної хімії НАН України (Л. М. Марковський, М. О. Лозінський) було проведено цікаві дослідження з синтезу оригінальних четвертинних сполук азоту з високою антимікробною дією, визначено залежність протимікробної активності від хімічної будови нових хімічних сполук, що відкрило перспективи цілеспрямованого синтезу нових препаратів з прогнозованою протимікробною активністю.

Наукова щедрість Гордія Кіндратовича Палія не обмежилась експериментальними розробками та винаходами, а знайшла своє відображення у його багаторічній плідній педагогічній роботі. Учні пам'ятають відомого вченого як неперевершеного лектора, талановитого проникливого педагога, з притаманним йому вмінням розгледіти талант кожного свого учня. Завдяки індивідуальному підходу до студентів, аспірантів та молодих вчених через призму унікального поєднання вимогливості, принциповості та замаскованої ними безмежної доброзичливості Г. К. Палій виховав в університеті плеяду вдячних лікарів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів та відомих вчених з України, Європи, Азії, Африки, Латинської Америки.

Особливий внесок вчений зробив для атестації кадрів вищої кваліфікації в галузі мікробіології. Г. К. Палій підготував 10 докторів та 54 кандидати наук. Багаторазово він очолював Державну екзаменаційну комісію на біологічному факультеті в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича. Працював членом експертної ради з профілактичної медицини ВАК України (2000-2005 рр.). Впродовж багатьох років був членом спеціалізованих вчених рад з мікробіології в Інституті епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України, ДУ "Інститут мікробіології та імунології імені І. І. Мечникова НАМН України". У складний період реформування вищої освіти нашої держави за ініціативи професора Г. К. Палія та підтримки ректора ВНМУ ім. М. І. Пирогова академіка НАМН України В. М. Мороза у нашому ВУЗі було створено спеціалізовану вчену раду по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата, а згодом і доктора наук за спеціальностями "03.00.07 - мікробіологія; 14.01.32 - медична біохімія". Під час роботи даної спецради науковц

ступінь кандидата наук здобули 25 вчених, які поповнили лави науково-педагогічних кадрів провідних медичних університетів України (Київ, Вінниця, Львів, Івано-Франківськ, Полтава, Тернопіль, Харків, Чернівці).

Водночас із плідною науково-педагогічною діяльністю Г. К. Палій проводив активну громадську роботу. Завдяки авторитетності та високій повазі наукової спільноти до вченого його активно залучали до громадської роботи в якості співредактора відділу "Бактеріологія" БМЕ; члена Президії і голови комісії з лікарських антимікробних засобів Фармакологічного комітету МОЗ України; члена редакційних рад "Державної Фармакопеї України", "Мікробіологічного журналу" НАН України, "Вісника Вінницького національного медичного університету", Всеукраїнського науково-практичного журналу "Інфекційні хвороби", "Анналів Мечниковського Інституту" НАМН України; члена президії Українського наукового товариства мікробіологів, епідеміологів, паразитологів ім. Д.К. Заболотного, Українського наукового мікробіологічного товариства ім. С. М. Виноградсько-

го НАН України, голови Вінницького обласного філіалу наукового товариства мікробіологів, епідеміологів та паразитологів.

Гордій Кіндратович Палій постійно брав участь у з'їздах, конгресах, конференціях, нарадах в Україні, країнах СНД, Англії, Німеччині, Швеції, Греції, Індії, Об'єднаних Арабських Еміратах та ін.

Палія Г. К. нагороджено ювілейними медалями Д.К. Заболотного, Л.В. Громашевського, Луї Пастера, преміями М.І. Пирогова і фонду "Професіонал", знаками "Відмінник охорони здоров'я", "Винахідник СРСР", бронзовою медаллю ВДНГ СРСР. У 1991 р. йому присвоєно почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України", у 1994 р. його було обрано академіком Академії наук Вищої школи України.

Гордій Кіндратович поповнив значними науковими здобутками національну скарбницю нашої держави, а його самовіддана праця і служіння людям стали джерелом мудрості та натхнення для його учнів, майбутнього покоління лікарів і мікробіологів.